

MEĐUNARODNI KRIVIČNI SUD ZA BIVŠU JUGOSLAVIJU

Predmet br. IT-98-34-PT

PRED PRETRESNIM VIJEĆEM

U sastavu:

**sudija Almiro Simoes Rodrigues, predsjedavajući sudija
sudija Fouad Abdel-Monem Riad
sudija Patricija Wald**

Sekretar: gđa Dorothee de Sampayo Garrido-Nijgh

Datum podnošenja: 4. decembra 2000.

TUŽILAC
protiv
Mladena NALETILIĆA zvanog "Tuta"
i
Vinka MARTINOVIĆA zvanog "Štela"

OBAVIJEST TUŽIOCA O PODNOŠENJU IZMIJENJENE OPTUŽNICE

Tužilaštvo:

g. Kenneth Scott

Odbrana optuženih:

g. Krešimir Krsnik za Mladena Naletilića

g. Branko Šerić za Vinka Martinovića

MEĐUNARODNI KRIVIČNI SUD ZA BIVŠU JUGOSLAVIJU

Predmet br. IT-98-34-PT

TUŽILAC
protiv
Mladena NALETILIĆA zvanog "Tuta" i
Vinka MARTINOVIĆA zvanog "Štela"

OBAVIJEST TUŽIOCA O PODNOŠENJU
IZMIJENJENE OPTUŽNICE

1. U skladu s Odlukom Pretresnog vijeća po zahtjevu tužilaštva za izmjenu tačke 5 optužnice, od 28. novembra 2000., tužilac ovim podnosi izmijenjenu optužnicu.
2. Izmjena je sadržana u tački 5 u paragrafu 44. Tačka 5, s izmjenom ispisanom kosim slovima, sada glasi:

TAČKA 5: protivpravni rad, **KRŠENJE ZAKONA I OBIČAJA RATOVANJA**, prema članu 3 Statuta, priznat članom 51 Četvrtе ženevske konvencije, članovima 49, 50 i 52 Treće ženevske konvencije, te članovima 7(1) i 7(3) Statuta.

3. Dakle, izmjena se odnosi na dodavanje člana 52 Treće ženevske konvencije.

/potpis u originalu/
Kenneth Scott
viši zastupnik optužbe

Dana 4. decembra 2000.
U Hagu,
Nizozemska

MEĐUNARODNI KRIVIČNI SUD ZA BIVŠU JUGOSLAVIJU

Predmet br. IT-98-34-PT

TUŽILAC
protiv
Mladena NALETILIĆA zvanog "Tuta" i
Vinka MARTINOVIĆA zvanog "Štela"

IZMIJENJENA
OPTUŽNICA

Tužilac Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju, u skladu sa svojim ovlašćenjem iz člana 18 Statuta Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju (dalje u tekstu: Statut Međunarodnog suda) optužuje:

Mladena NALETILIĆA zvanog "Tuta"
i
Vinka MARTINOVIĆA zvanog "Štela"

za ZLOČINE PROTIV ČOVJEČNOSTI, TEŠKE POVREDE Ženevskih KONVENCIJA i KRŠENJA ZAKONA I OBIČAJA RATOVANJA.

ČINJENIČNI KONTEKST

1. Dana 25. juna 1991. Hrvatska je proglasila nezavisnost, koja je suspendirana do 8. oktobra 1991. godine. Evropska zajednica je Republiku Hrvatsku priznala 15. januara 1992., a 22. maja 1992. ona je postala članicom Ujedinjenih nacija.
2. Dana 3. marta 1992. Republika Bosna i Hercegovina proglasila je nezavisnost. Evropska zajednica je Republiku Bosnu i Hercegovinu priznala 6. aprila 1992., a Republika Hrvatska 7. aprila 1992. godine. Dana 22. maja 1992. Republika Bosna i Hercegovina postala je članicom Ujedinjenih nacija.
3. Hrvatska zajednica Herceg-Bosna (HZ HB) proglasila je svoje postojanje 18. novembra 1991., uz tvrdnju da je ona odvojena, odnosno zasebna "politička, kulturna, ekonomska i teritorijalna cjelina" na teritoriji Bosne i Hercegovine. Svrha je toga bila, među ostalim, uspostavljanje bliskijih veza sa Republikom Hrvatskom. Takve težnje, koje je Republika Hrvatska podržavala, očitovale su se u upotrebi hrvatskog novca i

hrvatskog jezika u HZ HB-u, te u činjenici da je Republika Hrvatska bosanskim Hrvatima davala hrvatsko državljanstvo.

4. Dana 14. septembra 1992., Ustavni sud Republike Bosne i Hercegovine proglasio je HZ HB nelegalnim. Samoproглаšeni HZ HB, kao ni kasnije samoproглаšena Hrvatska Republika Herceg-Bosna (HR HB), nikad nisu priznati od međunarodne zajednice.

5. Član 3 dokumenta o proglašenju HZ HB-a od 18. novembra 1991. kao glavni grad te zajednice određuje Mostar. Izbor Mostara za glavni grad samoproглаšene Hrvatske zajednice potvrđen je uredbom predsjednika HZ HB-a od 8. aprila 1992. kojom je osnovano Hrvatsko vijeće obrane (HVO) kao vrhovno izvršno, upravno i odbrambeno tijelo Herceg-Bosne sa sjedištem u Mostaru, te uredbom istog predsjednika od 28. augusta 1993. kojom se HZ HB proglasio Hrvatskom Republikom Herceg-Bosnom.

6. Prije početka sukoba opština Mostar je (prema službenom popisu stanovništva iz 1991.) imala 126.628 stanovnika, od kojih je Muslimana bilo 43.856 (34,6%), Hrvata 43.037 (33,9%), Srba 23.846 (18,8%), Jugoslavena 12.768 (9,9%), te 3.121 (2,4%) ostalih. Grad Mostar je kroz povijest smatran glavnim gradom i najveći je grad Hercegovine. U sastavu opštine Mostar nalaze se, među ostalim, sljedeća sela i područja: Raštani, Bijelo Polje, Vojno, Potoći, Rudnik, Ilići, Đikovina, Panjevina, Rodoć, Podhum, Zahum i Blagaj.

7. Sve vrijeme tokom predmetnog perioda, Vojska Republike Hrvatske (HV) podržavala je i pomagala HVO i vlastite jedinice slala u Mostar i druge opštine Bosne i Hercegovine. Među jedinicama koje su djelovale u vezi s vlastima Republike Hrvatske i učestvovala u zajedničkim akcijama s jedinicama HV-a bila je "Kažnjenička bojna" (takođe zvana "Tutićeva brigada", "Tutići" i "Tutini ljudi", dalje u tekstu: KB) pod zapovjedništvom **MLADENA NALETILIĆA**.

8. Već u oktobru 1992., HVO je napao bosanske Muslimane u opštini Prozor. Uslijedio je oružani sukob HV-a i HVO-a s oružanim snagama Vlade Bosne i Hercegovine (ABiH) koji je trajao sve do februara 1994. godine.

9. U aprilu 1993. HVO je izveo niz napada na bosansko-muslimansko civilno stanovništvo, kao na primjer napad na Ahmiće 16. aprila, te na druga mjesta u centralnoj Bosni. Istovremeno, 17. aprila 1993. snage HV-a i HVO-a, uključujući i KB, napale su sela Soviće i Doljane (opština Jablanica) pod sveukupnim zapovjedništvom **MLADENA NALETILIĆA** i proveli prisilno preseljenje bosansko-muslimanskog stanovništva i uništavanje njihove imovine. Istovremeno, u aprilu 1993., u hercegovačkim opštinama Stolac, Čapljina i Mostar, HVO je započeo hapsiti viđenije bosanske Muslimane i uvoditi razne mjere progona bosansko-muslimanskog stanovništva, kao naprimjer otpuštanje s posla i javnih dužnosti, diskriminaciju pri isporuci humanitarne pomoći, napade na kuće i imovinu bosanskih Muslimana, te nametanje hrvatskog jezika i obrazovanja.

10. Dana 9. maja 1993. HV i HVO, uključujući i KB, započeli su veliku vojnu ofanzivu na bosansko-muslimansko stanovništvo Mostara i na položaje Armije BiH u gradu,

izazivajući tako početak oružanog sukoba s Armijom BH u opštini Mostar. Zatim je uslijedila široka kampanja nasilja protiv bosansko-muslimanskog stanovništva u dijelovima Mostara pod okupacijom HV-a i HVO-a, koja je trajala najmanje do prekida vatre i mirovnih sporazuma u februaru i martu 1994. godine. S druge strane linije sukoba, dio grada koji je držala Armija BiH bio je pod opsadom snaga HV-a i HVO-a koje su intenzivno granatirale to područje i sprečavale dopremu humanitarne pomoći i osnovnih namirnica. **MLADEN NALETILIĆ**, kao zapovjednik KB-a, i **VINKO MARTINOVIĆ**, kao zapovjednik niže jedinice u sastavu KB-a "Mrmak", odnosno "Vinko Škrobo", bili su vodeći počinioci te kampanje protiv bosanskih Muslimana.

11. Cilj te kampanje HV-a i HVO-a, obično zvane "etničkim čišćenjem", bilo je ostvarivanje kontrole nad opštinama Mostar, Jablanica i drugim opštinama u Bosni i Hercegovini, i prisiljavanje bosansko-muslimanskog stanovništva da napusti ta područja, odnosno znatno smanjivanje i podjarmljivanje tog dijela stanovništva. Sredstva korišćena za tu svrhu uključivala su ubijanje, premlaćivanje, mučenje, deložacije, razaranje kulturne i vjerske baštine, pljačku, uskraćivanje osnovnih građanskih i ljudskih prava, te masovne progone, zatvaranja i hapšenja, a sve se to provodilo prema sistematskom obrascu diskriminacije na nacionalnom osnovu. Kao rezultat te kampanje, deseci hiljada bosanskih Muslimana napustili su Mostar, Jablanicu i druge opštine u Bosni i Hercegovini. Tradicionalna etnička raznolikost tih opština gotovo je potpuno eliminisana, te su na tim područjima nametnute nacionalno čiste institucije i društvo.

OPTUŽENI

12. **MLADEN NALETILIĆ**, zvani "Tuta", sin Mate i Slavke, rođen je 1. decembra 1946. u Lištici-Širokom Brijegu, u opštini Široki Brijeg, u Bosni i Hercegovini. **MLADEN NALETILIĆ** je po rođenju bosanski Hrvat koji je kasnije dobio državljanstvo Republike Hrvatske, koje ima i danas. **MLADEN NALETILIĆ** je završio osnovnu školu. **MLADEN NALETILIĆ** je Socijalističku Federativnu Republiku Jugoslaviju napustio pred kraj 60-ih ili početkom 70-ih godina i do povratka u svoju rodnu zemlju 1990. godine boravio je u inostranstvu.

13. **VINKO MARTINOVIĆ**, zvani "Štela", sin Ivana, rođen je 21. septembra 1963. u Mostaru, Bosna i Hercegovina. **VINKO MARTINOVIĆ** je po rođenju bosanski Hrvat koji je kasnije dobio državljanstvo Republike Hrvatske, koje ima i danas.

NADREĐENOST

14. Sve vrijeme bitno za ovu optužnicu, **MLADEN NALETILIĆ** je bio zapovjednik KB-a, specijalne jedinice koju je i osnovao otprilike u junu 1991. godine. KB se sastojao od oko 200 do 300 vojnika raspoređenih u nekoliko nižih jedinica koje su se nazivale ATG ili ATJ (antiteroristička grupa ili jedinica) i koje su imale baze u opštinama Mostar, Lištica, Široki Brijeg i Ljubuški. Glavni zadatak KB-a bili su borbeni zadaci na liniji fronta, protjerivanja i napadi na civile, bosanske Muslimane, na područjima pod okupacijom HV-a i HVO-a. KB je djelovao kao dio HVO-a i HV-a ili u koordinaciji s njima.

15. Svoju kontrolu u vojnim pitanjima **MLADEN NALETILIĆ** je sprovodio na način konsistentan s vršenjem vlasti nadređenog uključujući razvoj organizacione strukture unutar KB-a. On je učestvovao u upravljanju i kontroli finansiranja KB-a. **MLADEN NALETILIĆ** je takođe bio nadležan za isplatu plata pripadnicima KB-a, za odlučivanje o logističkim i taktičkim pitanjima, za obezbjeđivanje borbene gotovosti svojih vojnika, za planiranje, pripremu i sprovođenje vojnih operacija koje je KB izvodio sam ili u koordinaciji s drugim jedinicama HVO-a i HV-a pod glavnim zapovjedništvom obiju vojski, te za koordinaciju sa višim oficirima HZ HB-a, HR HB-a i Republike Hrvatske.

16. Svoju vlast nad pripadnicima KB-a **MLADEN NALETILIĆ** je sprovodio direktno, sastajući se gotovo svakodnevno s onima koji su mu bili neposredno podređeni i sa nižim zapovjednicima KB-a, komunicirajući često s običnim vojnicima, obilazeći razne baze KB-a i djelujući kao zapovjednik na bojištu za određene vojne akcije.

17. **VINKO MARTINOVIĆ** je bio zapovjednik u oružanoj grupaciji HOS (Hrvatskim obrambenim snagama) u Mostaru 1992., a kasnije je prešao u KB. Sve vrijeme bitno za ovu optužnicu, **VINKO MARTINOVIĆ** je bio zapovjednik niže jedinice KB-a ATG "Mrmak", kasnije nazvane "Vinko Škrobo", i bio je podređen **MLADENU NALETILIĆU**. Na način konsistentan s vršenjem vlasti nadređenog, **VINKO MARTINOVIĆ** je učestvovao u vojnim operacijama pod zapovjedništvom KB-a i u saradnji sa drugim jedinicama HVO-a i HV-a pod glavnim zapovjedništvom obiju vojski. Sve vrijeme bitno za ovu optužnicu, u gradu Mostaru, **VINKO MARTINOVIĆ** je zapovijedao dijelom linije fronta na Bulevaru na koji je, pod njegovim zapovjedništvom, bila raspoređena niža jedinica ATG "Mrmak", kasnije preimenovana u "Vinko Škrobo", dok su se baza i objekti te jedinice nalazili u Kalemovoj ulici.

OPŠTE POSTAVKE OPTUŽNICE

18. Sve vrijeme na koje se ova optužnica odnosi, na području Republike Bosne i Hercegovine postojalo je stanje međunarodnog oružanog sukoba i djelimične okupacije.

19. Sva djela i propusti navedeni kao teške povrede Ženevskih konvencija iz 1949. (dalje u tekstu: teške povrede), priznati članom 2 Statuta Međunarodnog suda, dogodili su se za vrijeme tog međunarodnog oružanog sukoba i djelimične okupacije.

20. Sve žrtve navedene u optužnici, bilo civili ili ratni zarobljenici, sve vrijeme na koje se odnosi ova optužnica bile su lica zaštićena Ženevskim konvencijama iz 1949. godine.

21. U svakom paragrafu kojim se tereti za zločine protiv čovječnosti, navedena djela i propusti bili su dio raširenog napada, napada širokih razmjera ili sistematskog napada usmjerenog protiv bosansko-muslimanskog stanovništva.

22. Optuženi u ovoj optužnici bili su dužni da se pridržavaju odredaba zakona i običaja ratovanja, uključujući i Ženevske konvencije iz 1949. godine.

23. **MLADEN NALETILIĆ** i **VINKO MARTINOVIĆ** individualno su odgovorni za zločine za koje ih ova optužnica tereti prema članu 7(1) Statuta Međunarodnog suda. Individualna krivična odgovornost obuhvata planiranje, podsticanje, naređivanje, činjenje ili pomaganje i podržavanje na neki drugi način planiranja, pripreme ili izvršenja niže navedenih djela ili propusta.

24. **MLADEN NALETILIĆ** i **VINKO MARTINOVIĆ** takođe su, ili alternativno, kao nadređeni odgovorni za djela svojih podređenih u skladu sa članom 7(3) Statuta Međunarodnog suda. Nadređeni je odgovoran za krivična djela podređenih ukoliko je nadređeni znao ili imao razloga da zna da će njegov podređeni takva djela počiniti ili da ih je već počinio, a nadređeni nije preduzeo nužne i razumne mjere kako bi spriječio daljnja takva djela ili kaznio njihove počinioce.

OPTUŽBE

TAČKA 1 PROGONI

25. Dana 17. aprila 1993., u opštini Jablanica, KB je zajedno sa drugim jedinicama HV-a i HVO-a napao sela Sovići i Doljani, te nakon toga proveo prisilno premještanje bosansko-muslimanskog stanovništva, razaranje njihove imovine i rušenje džamije u Sovićima. **MLADEN NALETILIĆ** je bio sveukupni zapovjednik u tom napadu i svojim je podređenima naredio da razaraju imovinu bosanskih Muslimana i sruše džamiju u Sovićima, da uhapsu sve odrasle muškarce bosanske Muslimane, te da protjeraju i silom presele civile bosanske Muslimane na područje pod kontrolom ABiH.

26. U opštini Mostar, prisilno premještanje i zatvaranje civila bosanskih Muslimana počelo je istovremeno sa napadima HV-a i HVO-a, dakle 9. maja 1993., i nastavilo se najmanje do januara 1994. godine. Međutim, postojala su dva velika vala prisilnog premještanja i zatvaranja: jedan u danima nakon napada izvedenog 9. maja 1993., a drugi u prvim danima jula 1993. Kada bi KB i druge jedinice HVO-a pronašle lica muslimanske nacionalne pripadnosti, one bi ih uhapsile, deložirale, opljačkale njihove domove i silom ih premjestile u zatočeničke centre pod kontrolom HVO-a ili, preko linija sukoba, na područja pod kontrolom Armije BiH.

27. Od aprila 1993. pa najmanje do januara 1994., hiljade civila bosanskih Muslimana bile su internirane u zatočeničke centre pod kontrolom HVO-a, na području Mostara i susjednih opština. Premlaćivanja, mučenja i ubistva bili su uobičajena i stalna pojava u tim zatočeničkim objektima.

28. Krug HELIODROMA u Rodoću, u opštini Mostar, bio je glavni zatočenički centar na tom području. Bosanski Muslimani, civili i ratni zarobljenici, uhapšeni pod zapovjedništvom **MLADENA NALETILIĆA** i **VINKA MARTINOVIĆA**, bili su internirani na HELIODROMU. Članovi KB-a maltretirali su i mučili zatočenike bosanske Muslimane na HELIODROMU. Uz to, tokom predmetnog perioda, lica podređena **MLADENU NALETILIĆU** i **VINKU MARTINOVIĆU** redovno su

zatočenike iz HELIODROMA odvodili na linije fronta, tamo ih prisiljavali da rade i koristili ih kao živi štit.

29. Tokom cijelog tog perioda, **MLADEN NALETILIĆ** je mnogo puta posjetio logor HELIODROM i znao je da se tamo nalaze civilni zatvorenici bosanski Muslimani, da su uslovi nehumani, te da zatočenike zlostavljaju. **MLADEN NALETILIĆ** je bio u kontaktu sa zapovjednicima HELIODROMA, imao je pristup u glavne objekte u krugu logora i vršio je zapovjednu vlast nad vojnicima KB-a koji su bili stacionirani u krugu HELIODROMA.

30. U Kalemovoj ulici u gradu Mostaru KB je imao bazu niže jedinice ATG "Mrmak", kasnije preimenovane u "Vinko Škrobo", pod zapovjedništvom **VINKA MARTINOVIĆA**. Bosansko-muslimanski zatočenici bili su držani u toj bazi, koja je korišćena za napade na civile, bosanske Muslimane, naročito za deložacije, pljačku, protjerivanje preko linija fronta i korišćenje zatočenika za prisilni rad i kao živi štit. **MLADEN NALETILIĆ** je redovno obilazio te postorije kako bi se sastao sa **VINKOM MARTINOVIĆEM** i ostalim pripadnicima KB-a.

31. Ozim za HELIODROM, **MLADEN NALETILIĆ** je znao za postojanje i drugih zatočeničkih centara u Mostaru i susjednim opštinama u kojima su bili internirani i maltertirani civili, bosanski Muslimani. Konkretno, **MLADEN NALETILIĆ** je znao za postojanje zatočeničkih centara u opštini Lištica - Široki Brijeg, naprimjer u osnovnoj školi u Dobrkovićima, u MUP-u (stanici policije) te u bazama KB-a u Lištici - Širokom Brijegu, Ljubuškom i Mostaru gdje su bosanski Muslimani takođe bili zatočavani. Bosanski Muslimani zatočeni u osnovnoj školi u Dobrkovićima bili su prinuđeni da rade na privatnom posjedu **MLADENA NALETILIĆA**.

32. Pod zapovjedništvom **MLADENA NALETILIĆA** i **VINKA MARTINOVIĆA**, KB je prisilno prebacivao civile, bosanske Muslimane, do linije sukoba u mostarskoj opštini, i prisiljavao ih da preko linije sukoba prijeđu na stranu Armije BiH. **MLADEN NALETILIĆ** i **VINKO MARTINOVIĆ** izdavali su naredjenja da se bosanski Muslimani protjeraju, a njihove kuće i imovina opljačkaju i razore.

33. Tokom čitavog tog perioda, **MLADEN NALETILIĆ** i **VINKO MARTINOVIĆ** u više su navrata mučili zatočene bosanske Muslimane, svojim podređenima naređivali da muče bosanske Muslimane, te svoje podređene vlastitim primjerom podsticali na činjenje i provođenje mučenja. Teška fizička i psihička patnja bosanskim se Muslimanima namjerno nanosila sa sljedećim ciljevima: radi dobivanja informacija, kažnjavanja, odmazde zbog nepovoljnog razvoja događaja na frontu, radi zastrašivanja, ili zbog njihove nacionalne pripadnosti, ili vjere.

34. Otprilike od aprila 1993. pa najmanje do januara 1994., **MLADEN NALETILIĆ**, kao zapovjednik KB-a, i **VINKO MARTINOVIĆ**, kao zapovjednik niže jedinice KB-a "Mrmak", odnosno "Vinko Škrobo", zajedno su s ostalim vođama, agentima i pripadnicima HV-a i HVO-a, planirali, podsticali, naređivali ili počinili, ili pomagali i podržavali planiranje, pripremanje ili izvršenje zločina protiv čovječnosti, putem

raširenih ili sistematskih progona civila, bosanskih Muslimana, na političkoj, rasnoj, nacionalnoj ili vjerskoj osnovi, na cijelom području za koje se tvrdilo da pripada HZ HB-u i HR HB-u, sljedećim sredstvima uključujući, gdje je primjenjivo, djela i postupke opisane u niže navedenim tačkama 2 do 22:

- (a) protivpravno zatvaranje, zatočavanje, prisilno premještanje i deportacija civila bosanskih Muslimana, uključujući ono opisano u stavovima 53 i 54;
- (b) izlaganje bosanskih Muslimana mučenju i nehumanim djelima, nečovječnom i okrutnom postupanju, ubistva i hotimično lišavanje života, hotimično nanošenje teške patnje, korišćenje bosanskih Muslimana za protivpravni i prisilni rad, među ostalim mjestima i na linijama sukoba u Mostaru, njihovo korišćenje za živi štit, što je u nekim slučajevima rezultiralo njihovom smrću, uključujući ono što je opisano u stavovima 35 do 52;
- (c) razaranje i bezobzirno pustošenje stambenih i ostalih zgrada bosanskih Muslimana, uključujući ono što je opisano u stavovima 55, 56 i 58; te
- (d) pljačka javnog i privatnog vlasništva bosanskih Muslimana, uključujući ono opisano u stavu 57.

Tim djelima i propustima, **MLADEN NALETILIĆ** i **VINKO MARTINOVIĆ** počinili su:

TAČKA 1: progon na političkoj, rasnoj i vjerskoj osnovi, **ZLOČIN PROTIV ČOVJEČNOSTI**, priznat članovima 5(h), 7(1) i 7(3) Statuta Međunarodnog suda.

TAČKE 2-8
PROTIVPRAVNI RAD I ŽIVI ŠTITIVI
KAO NEČOVJEČNO POSTUPANJE I HOTIMIČNO LIŠAVANJE ŽIVOTA

35. Otprilike od aprila 1993. pa najmanje do kraja januara 1994. godine, **MLADEN NALETILIĆ**, **VINKO MARTINOVIĆ** i njihovi podređeni zatočene su bosanske Muslimane iz raznih zatočeničkih centara pod zapovjedništvom HVO-a prisiljavali na rad u vojnim operacijama i koristili ih kao žive štitove na Bulevaru i u Šantićevoj ulici, u Raštanima, Stotini i na drugim mjestima na liniji fronta u opštini Mostar.

36. Nakon napada HV-a i HVO-a na grad Mostar 9. maja 1993. godine, linija sukoba s ABiH prolazila je Bulevarom i Šantićevom ulicom. Od maja 1993. do februara 1994. godine, KB je učestvovao u borbama na Bulevaru i u Šantićevoj ulici te je kontrolisao određene dijelove te linije sukoba. Ta linija sukoba takođe je bila poprište žestokih razmjena vatre iz pješadijskog i artiljerijskog oružja između suprotstavljenih strana, te je bila glavno mjesto kamo su zatočeni bosanski Muslimani odvođeni na prisilni rad i korišćeni kao živi štitovi.

37. Od maja 1993. godine pa najmanje do kraja januara 1994. godine, zatočeni iz logora HELIODROM i drugih zatočeničkih centara redovno su odvođeni u baze KB-a u gradu Mostaru radi slanja na linije sukoba. Izlažući ih velikoj životnoj opasnosti, zatočeničke se prisiljavalo da izvršavaju razne opasne pomoćne vojne zadatke za HV i HVO, uključujući

kopanje rovova, izgradnju odbrambenih položaja vrećama pijeska, izvlačenje ranjenih i poginulih vojnika HV-a i HVO-a, prenošenje municije i eksploziva preko linije sukoba i postavljanje istih pred položaje ABiH. Te su zadatke često izvodili zatočenici, u uslovima u kojima su bili izloženi direktnoj neprijateljskoj vatri, čime su služili kao zaštita vojnicima HVO-a. Iz toga slijedi da su zatočenici pretvoreni u žive štitove. U drugim prilikama, KB je zatočenike koristila isključivo za zaštitu vojnika KB-a i drugih vojnika HV-a i HVO-a od neprijateljske vatre, ili da bi privlačeći neprijateljsku vatru na zatočenike utvrdila gdje su položaji ABiH.

38. U okolnostima žestokih razmjena vatre i direktne izloženosti zatočenika i zarobljenika takvoj vatri, te male udaljenosti između dviju zaraćenih strana, postojala je velika vjerovatnoća pogibije, odnosno teškog ranjavanja zatočenika i zarobljenika. **MLADEN NALETILIĆ** i **VINKO MARTINOVIĆ** bili su svjesni tih okolnosti. Svjesno izlaganje zatočenih bosanskih Muslimana takvim uslovima imalo je za posljedicu nečovječno postupanje prema njima, a u nekim slučajevima ranjavanje i smrt.

39. Od maja 1993. godine do januara 1994. godine, **MLADEN NALETILIĆ** je u više prilika posjetio logor HELIODROM i baze KB-a u gradu Mostaru gdje je sretao svoje podređene i zatočenike. **MLADEN NALETILIĆ** je znao da se zarobljenici i zatočenici koriste za prisilni rad i za živi štit, a isto je tako, na osnovu svog prisustva na dotičnim mjestima te izvještaja koje je dobivao od svojih podređenih, bio svjestan da to ima za posljedicu ranjavanja i pogibije zarobljenika i zatočenika.

40. Tokom cijelog tog perioda, **VINKO MARTINOVIĆ**, kao zapovjednik niže jedinice "Mrmak", odnosno "Vinko Škrobo", redovno je koristio zatočenike za prisilni rad u vojnim operacijama, te kao žive štitove na linijama sukoba u gradu Mostaru.

41. Dana 17. septembra 1993. godine, HV i HVO krenuli su u ofenzivu na položaje ABiH na Bulevaru i u Šantićevoj ulici u gradu Mostaru. U okviru te ofenzive, **VINKO MARTINOVIĆ** je naredio i rukovodio upotrebom zatočenih bosanskih Muslimana za potrebe vojnih napada na dijelu linije fronta na Bulevaru pod svojim zapovjedništvom. Po naređenjima **VINKA MARTINOVIĆA**, nekolicini zatočenika date su lažne drvene puške i vojna odjeća i bili su prinuđeni da hodaju uz tenk koji se kretao prema neprijateljskim položajima. Svrha te akcije bila je izazivanje vatre sa položaja ABiH na prerušene zatočenike kako bi HVO-ov tenk mogao otkriti gdje se nalaze neprijateljski položaji.

42. Istog dana i otprilike u isto vrijeme, petnaestak zarobljenika i zatočenika raspoređeno je kao živi štit na dio linije fronta na Bulevaru koji je graničio sa dijelom pod zapovjedništvom **VINKA MARTINOVIĆA**, a radi zaštite vojnika HVO-a u napadu. Njihovo korišćenje kao živih štitova rezultiralo je pogibijom oko deset zatočenika, uključujući sljedeća lica:

1. Aziz ČOLAKOVIĆ
2. Hamdija ČOLAKOVIĆ
3. Enis PAJO

43. Dana 23. septembra 1993. godine, **MLADEN NALETILIĆ** je zapovijedao napadom KB-a na selo Raštani, opština Mostar. Tokom napada zatočeni bosanski Muslimani dovedeni iz HELIODROMA prisiljavani su da hodaju ispred snaga u napadu, te da zalaze na neprijateljske položaje i pretražuju ih. Zatočenici su te zadatke morali vršiti za vrijeme razmjene vatre, izlažući se time velikoj životnoj opasnosti.

44. Tokom cijelog tog perioda, **MLADEN NALETILIĆ**, **VINKO MARTINOVIĆ** i njihovi podređeni, zatočene su bosanske Muslimane takođe prisiljavali da rade i na drugim mjestima, ne samo na linijama fronta. Zatočeni bosanski Muslimani prisiljavani su, među ostalim, da obavljaju sljedeće radove i u njima učestvuju: izgradnju, održavanje i popravke na privatnim imanjima pripadnika i zapovjednika KB-a, kopanje rovova, podizanje odbrambenih utvrđenja na položajima KB-a ili drugih snaga HV-a i HVO-a, te pomaganje pripadnicima KB-a u pljački domova i imovine bosanskih Muslimana.

Tim djelima i propustima, **MLADEN NALETILIĆ** i **VINKO MARTINOVIĆ** počinili su:

TAČKA 2: nečovječna djela, **ZLOČIN PROTIV ČOVJEČNOSTI**, priznata članovima 5(i), 7(1) i 7(3) Statuta Međunarodnog suda.

TAČKA 3: nečovječno postupanje, **TEŠKU POVREDU ŽENEVSKIH KONVENCIJA IZ 1949.**, priznato članovima 2(b), 7(1) i 7(3) Statuta Međunarodnog suda.

TAČKA 4: okrutno postupanje, **KRŠENJE ZAKONA I OBIČAJA RATOVANJA**, prema članu 3 Statuta, priznato članom 3(1)(a) Ženevskih konvencija i članom 7(1) i 7(3) Statuta.

TAČKA 5: protivpravni rad, **KRŠENJE ZAKONA I OBIČAJA RATOVANJA**, prema članu 3 Statuta, priznat članom 51 Četvrte ženevske konvencije, članovima 49, 50 i 52 Treće ženevske konvencije, te članovima 7(1) i 7(3) Statuta.

TAČKA 6: ubistvo, **ZLOČIN PROTIV ČOVJEČNOSTI**, priznato članovima 5(a), 7(1) i 7(3) Statuta Međunarodnog suda.

TAČKA 7: hotimično lišavanje života, **TEŠKU POVREDU ŽENEVSKIH KONVENCIJA IZ 1949.**, priznato članovima 2(a), 7(1) i 7(3) Statuta Međunarodnog suda.

TAČKA 8: ubistvo, **KRŠENJE ZAKONA I OBIČAJA RATOVANJA**, prema članu 3 Statuta, priznato članom 3(1)(a) Ženevskih konvencija i članovima 7(1) i 7(3) Statuta.

TAČKE 9-12
MUČENJE I HOTIMIČNO NANOŠENJE TEŠKE PATNJE

45. Od maja 1993. godine pa najmanje do kraja januara 1994. godine, **MLADEN NALETILIĆ, VINKO MARTINOVIĆ** i njihovi podređeni mučili su ili hotimično nanosili teške patnje bosansko-muslimanskim civilima i ratnim zarobljenicima koje je zarobio KB ili koji su bili zatočeni pod kontrolom HVO-a. Teške fizičke i psihičke patnje bosanskim su se Muslimanima namjerno nanosile sa sljedećim ciljevima: radi dobivanja informacija, kažnjavanja, odmazde zbog nepovoljnog razvoja događaja na frontu, radi zastrašivanja, ili zbog njihove nacionalne pripadnosti ili vjere. Tokom čitavog tog perioda, **MLADEN NALETILIĆ** i **VINKO MARTINOVIĆ** u više su navrata počinili, pomagali i podržavali mučenje, hotimično nanosili teške patnje, te svoje podređene vlastitim primjerom podsticali na mučenje ili nanošenje teških patnji bosansko-muslimanskim zatočenicima.

46. **MLADEN NALETILIĆ** je počinio i podsticao mučenje ili nanošenje teške patnje zatočenim bosanskim Muslimanima 20. aprila 1993. godine, nakon napada na bosansko-muslimansko stanovništvo Sovića i Doljana koji su izvele snage HV-a i HVO-a pod njegovom sveukupnim zapovjedništvom.

47. U okviru pripremanja napada HV-a i HVO-a na Mostar, dana 7. maja 1993. godine, neidentificirani pripadnici KB-a u Mostaru su uhapsili svjedoka B koji je u to vrijeme bio istaknuta ličnost unutar zajednice bosanskih Muslimana, i odveli ga u bazu KB-a u Lištici - Širokom Brijegu. U toj bazi **MLADEN NALETILIĆ** i njegovi podređeni mučili su svjedoka B i time mu nanijeli teške ozljede.

48. Nakon napada HV-a i HVO-a na Mostar, dana 10. maja 1993. godine, **MLADEN NALETILIĆ** fizički je napao svjedoka M, ratnog zarobljenika, koga su podređeni **MLADENA NALETILIĆA** zarobili u Mostaru. U prisustvu svojih podređenih i drugih zapovjednika HVO-a, **MLADEN NALETILIĆ** je više puta udario svjedoka M na otvorenom, na ulici u Mostaru.

49. Tokom cijelog tog perioda, **VINKO MARTINOVIĆ** je u više navrata, u prisustvu svojih podređenih, tukao zatočnike, bosanske Muslimane, na području pod svojim zapovjedništvom, kao i civile, bosanske Muslimane, tokom njihove deložacije i deportacije.

50. Tokom čitavog tog perioda, premlaćivanje i mučenje muslimanskih civila i ratnih zarobljenika bilo je uobičajena praksa pripadnika KB-a. Premlaćivanja i mučenja muslimanskih civila i ratnih zarobljenika počinio je veći broj pripadnika KB-a, uključujući i zapovjednike. Ta su premlaćivanja i mučenja počinjena u raznim bazama KB-a u Mostaru, Lištici - Širokom Brijegu i Ljubuškom. Premlaćivanja i mučenja vršena su i u drugim zatvoreničkim centrima i logorima pod zapovjedništvom HVO-a, naprimjer u zatvoru u Ljubuškom i u logoru HELIODROM. Premlaćivanja i mučenja vršena su i na još nekoliko drugih lokacija nakon zarobljavanja. **MLADEN NALETILIĆ** i **VINKO MARTINOVIĆ** znali su ili su imali razloga da znaju da će njihovi podređeni počiniti takva djela, ili da su to već učinili, ali nisu preduzeli nužne i razumne mjere da spriječe daljnja takva djela ili da kazne njihove počinioce.

Tim djelima i propustima, **MLADEN NALETILIĆ** i **VINKO MARTINOVIĆ** počinili su:

TAČKA 9: mučenje, **ZLOČIN PROTIV ČOVJEČNOSTI**, prema članovima 5(f), 7(1) i 7(3) Statuta Međunarodnog suda.

TAČKA 10: mučenje, **TEŠKU POVREDU ŽENEVSKIH KONVENCIJA IZ 1949.**, prema članu 2(b), te članovima 7(1) i 7(3) Statuta Međunarodnog suda.

TAČKA 11: okrutno postupanje, **KRŠENJE ZAKONA I OBIČAJA RATOVANJA**, prema članu 3 Statuta, priznato članom 3(1)(a) Ženevskih konvencija i članovima 7(1) i 7(3) Statuta Međunarodnog suda.

TAČKA 12: hotimično nanošenje teške patnje ili teške ozljede tijelu ili zdravlju, **TEŠKU POVREDU ŽENEVSKIH KONVENCIJA IZ 1949.**, prema članu 2(c), 7(1) i 7(3) Statuta Međunarodnog suda.

TAČKE 13-17
UBISTVO, HOTIMIČNO LIŠAVANJE ŽIVOTA I
HOTIMIČNO NANOŠENJE TEŠKE PATNJE
NENADU HARMANDŽIĆU

51. Nenad HARMANDŽIĆ, sin Salka, rođen u Mostaru 19. februara 1947., odveden je u julu 1993. godine u grupi od pedesetak zatočenika iz logora HELIODROM u bazu niže jedinice KB-a pod zapovjedništvom **VINKA MARTINOVIĆA**, poznate pod imenom ATG (antiteroristička grupa) "Mrmak", odnosno "Vinko Škrobo", koja se nalazila u Kalemovoj ulici u gradu Mostaru. **VINKO MARTINOVIĆ** se nalazio u bazi i imao je direktno zapovjedništvo kad je stigla grupa zatvorenika među kojima se nalazio Nenad HARMANDŽIĆ.

52. Istoga dana, po dolasku u objekte u Kalemovoj ulici, Nenad HARMANDŽIĆ je sreo **VINKA MARTINOVIĆA**, nakon čega su ga podređeni pod zapovjedništvom **VINKA MARTINOVIĆA** podvrgnuli teškim premlaćivanjima. Kasnije istoga dana, podređeni **VINKA MARTINOVIĆA** ubili su Nenada HARMANDŽIĆA.

Tim djelima i propustima, **VINKO MARTINOVIĆ** je počinio:

TAČKA 13: ubistvo, **ZLOČIN PROTIV ČOVJEČNOSTI**, priznato članovima 5(a), 7(1) i 7(3) Statuta Međunarodnog suda.

TAČKA 14: hotimično lišavanje života, **TEŠKU POVREDU ŽENEVSKIH KONVENCIJA IZ 1949.**, priznato članovima 2(a), 7(1) i 7(3) Statuta Međunarodnog suda.

TAČKA 15: ubistvo, **KRŠENJE ZAKONA I OBIČAJA RATOVANJA**, prema članu 3 Statuta, priznato članom 3(1)(a) Ženevskih konvencija i članovima 7(1) i 7(3) Statuta Međunarodnog suda.

Alternativno,

TAČKA 16: okrutno postupanje, **KRŠENJE ZAKONA I OBIČAJA RATOVANJA**, prema članu 3 Statuta, priznato članom 3(1)(a) Ženevskih konvencija i članovima 7(1) i 7(3) Statuta Međunarodnog suda.

TAČKA 17: hotimično nanošenje teške patnje ili teške ozljede tijelu ili zdravlju, **TEŠKU POVREDU ŽENEVSKIH KONVENCIJA IZ 1949.**, prema članovima 2(c), 7(1) i 7(3) Statuta Međunarodnog suda.

TAČKA 18 PRISILNO PREMJEŠTANJE

53. Oko 17. aprila 1993. godine, slijedeći planove i pod sveukupnim zapovjedništvom **MLADENA NALETILIĆA**, KB je zajedno s drugim snagama HV-a i HVO-a napao sela Soviće i Doljane u opštini Jablanica. Nakon zauzimanja Sovića, snage koje su izvršile napad, 18. i 19. aprila 1993. Silom su internirale nekoliko stotina civila, bosanskih Muslimana, u mjesnoj osnovnoj školi. Narednih dana, snage pod zapovjedništvom **MLADENA NALETILIĆA** odvele su i zatočile cjelokupno muslimansko civilno stanovništvo Sovića, oko 450 žena, djece i staraca, u zaseoku Junuzovići, odakle su ih kasnije prisilno premještali na područje Gornjeg Vakufa pod kontrolom ABiH.

54. U opštini Mostar, **MLADEN NALETILIĆ** i **VINKO MARTINOVIĆ** naredili su i bili odgovorni za prisilno premještanje civila bosanskih Muslimana koje je započelo 9. maja 1993. i nastavilo se najmanje do januara 1994. godine. Pripadnici KB-a pod njihovim zapovjedništvom isticali su se u deložaciji, hapšenju i prisilnom premještanju civila bosanskih Muslimana tokom čitavog predmetnog perioda, a naročito za vrijeme dvaju velikih valova prisilnog premještanja u maju i julu 1993. godine. Kada bi KB i druge jedinice HVO-a pronašle lica muslimanske nacionalne pripadnosti, one bi ih uhapsile, deložirale, opljačkale njihove domove i silom ih, preko linija sukoba, premjestile na područja pod kontrolom Armije BiH. ABiH je držao dio grada koji se nalazio pod opsadom snaga HV-a i HVO-a koje su intenzivno granatirale to područje i sprečavale dopremu humanitarne pomoći i osnovnih namirnica. **MLADEN NALETILIĆ** i **VINKO MARTINOVIĆ** zapovijedali su akcijama sa tim ciljem i svojim podređenima izdavali naređenja da nastave sa prisilnim premještanjem.

Tim djelima i propustima, **MLADEN NALETILIĆ** i **VINKO MARTINOVIĆ** počinili su:

TAČKA 18: protivpravno premještanje civila, **TEŠKU POVREDU ŽENEVSKIH KONVENCIJA IZ 1949.**, priznato članovima 2(g), 7(1) i 7(3) Statuta Međunarodnog suda.

TAČKE 19-22 RAZARANJE I PLJAČKA IMOVINE

55. Nakon zauzimanja Sovića i Doljana 17. aprila 1993. godine, **MLADEN NALETILIĆ** je naredio rušenje svih kuća bosanskih Muslimana na tom području. Sistematsko rušenje kuća bosanskih Muslimana izvršile su snage pod zapovjedništvom **MLADENA NALETILIĆA**, koji je u predmetno vrijeme zapovijedao područjem koje su okupirale snage HV-a i HVO-a.

56. Nakon zauzimanja Sovića i Doljana 17. aprila 1993. godine, **MLADEN NALETILIĆ** je naredio razaranje džamije u Sovićima. Džamiju su razorile snage pod zapovjedništvom **MLADENA NALETILIĆA**, koji je u predmetno vrijeme zapovijedao područjem koje su okupirale snage HV-a i HVO-a.

57. Nakon napada HV-a i HVO-a na Mostar 9. maja 1993. godine, a u okviru kampanje progona bosanskih Muslimana koja je uslijedila, jedinice pod zapovjedništvom **MLADENA NALETILIĆA** i **VINKA MARTINOVIĆA** sistematski su pljačkale kuće i imovinu bosanskih Muslimana.

58. Nakon zauzimanja sela Raštana u opštini Mostar, 23. septembra 1993. godine, snage pod zapovjedništvom **MLADENA NALETILIĆA** razorile su kuće bosanskih Muslimana u tom selu.

Tim djelima i propustima, **MLADEN NALETILIĆ** i **VINKO MARTINOVIĆ** počinili su:

TAČKA 19: razaranje imovine velikih razmjera, **TEŠKU POVREDU ŽENEVSKIH KONVENCIJA IZ 1949.**, priznato članovima 2(d), 7(1) i 7(3) Statuta Međunarodnog suda.

TAČKA 20: bezobzirno razaranje koje nije opravdano vojnom nuždom, **KRŠENJE ZAKONA I OBIČAJA RATOVANJA**, priznato članovima 3(b), 7(1) i 7(3) Statuta Međunarodnog suda.

TAČKA 21: pljačka javne i privatne imovine, **KRŠENJE ZAKONA I OBIČAJA RATOVANJA**, priznata članovima 3(e), 7(1) i 7(3) Statuta Međunarodnog suda.

TAČKA 22: zauzimanje, razaranje ili hotimično oštećivanje vjerskih institucija, **KRŠENJE ZAKONA I OBIČAJA RATOVANJA**, priznato članovima 3(d), 7(1) i 7(3) Statuta Međunarodnog suda.

/potpis na originalu/
Graham Blewitt
zamjenik tužioca

Dana 4. decembra 2000.
Hag, Nizozemska